



Горан Младеновић\*

Средња школа „Светозар Милетић“, Нови Сад

## Старозаветни пророци и њихова пророштва

**Abstract:** У овом раду, који је део шире студије, аутор у првом поглављу, после уводног разматрања, даје кратко објашњење израза *пророк* у Старом завету. Након тога се говори о: пророчкој служби, Божјем откривењу код пророка, дворским и лажним пророцима, инспирацији (богоданахнутости) пророчке службе. У завршном поглављу аутор анализира основне појмове у поруци спасења код старозаветних пророка: монотеизмом, (синајским) заветом и месијанизмом.

**Key words:** Стари завет, пророци, пророштво, Бог, откривење, инспирација, спасење, монотеизам, завет, месијанизам.

Пророци старозаветних времена били су Богом просвећени и надахнути људи које је Бог, у разна времена, издвајао из средине изабраног народа и одређивао за пророчку службу. Они су били духовне вође и чувари синајског завета, те градитељи будућности јеврејског народа. Срцба Божја је била и њихова срцба, ревност Божја је била и њихова ревност, љубав Божја је била и њихова љубав. Они нису били утемељивачи дидлијске религије и етичког монотеизма, али су ипак Мојсијеву религију (религију „отаца“) продубили, продуховили и подигли на један виши ниво.<sup>1</sup>

Старозаветни пророци помињу се током читаве историје јеврејског народа, а из раздобља пре 8. века пре Хр. имамо само незнатан број веродостојних пророштава (1Сам 7, 1–17) или сродних одељака (Пост 49; Бр 23–24; Пнз 33). Ученици пророка Илије и Јелисеја сачували су, додуше, успомену на дело својих учитеља, али нису сачували и слово њихових говора, а те говоре познајемо тек из потоњих рецензија. Од 8. века пре Хр. и надаље ученици, а понекад и сами пророци, сабирају у збирке пророчке говоре, пророштва и неке животописне извештаје, особито оне који се односе на њихов позив.<sup>2</sup>

Док је царска служба у Старом завету припадала искључиво Давидовој породици и Јудином племену (2Сам 7, 8–16), а свештеничка служба чинила

\* goran.mladenovic@sbb.rs

<sup>1</sup> Tomić, Celestin, *Poruka spasenja Svetog pisma Starog zavjeta*, Provincijalat franjevaca konventualaca, Zagreb, 1983, 305.

<sup>2</sup> Јанковић, Владета, *Митови и лејенде — јудаизам, хришћансiйво, ислам*, Српска књижевна задруга, Београд, 2002, 76.

је повластицу Аронове породице из Левијева племена, пророчка служба није била у вези са било каквом родовском припадношћу. Такође, она није била условљена полом, узрастом или социјалним положајем. Бог је подизао себи пророке слободним натприродним актом (Пнз 18, 15. 18), позивајући у ту службу онога кога је он сам изабрао, поступајући искључиво по своме нахођењу.<sup>3</sup>

Пророци нису били само писци већ вешти говорници и „политички“ активисти. „Једно од централних начела старозаветне вере у њеном коначном виду било је удећење да се духовност не тиче толико много ритуала који се одигравају у храмовима и светилиштима, већ се дотиче свакодневног начина живота“.<sup>4</sup>

Старозаветни пророци били су носиоци и чувари националне свести јеврејског народа, стално опомињући своје сународнике колико и сами дугују Божјој великодушности и љубави, те храбрећи их да прикажу исте те вредности у сопственим поступцима, једни према другима као и према другим народима. То је била мучна и тешка борба, и многи су од њих, услед својих пророчких ставова, били прогањани, бацани у тамнице, па чак и убијани, али њихова порука је била и остала у сржи аутентичне јеврејске вере, која је одиграла веома важну улогу у старозаветној историји.

### 1. Израз *пророк* у Старом завету — кратко објашњење појма

Као што је речено у уводу, пророци су били свети људи старозаветних времена. Поред силне проповедничке речи, Бог их је обдарио даром вршења чуда и извесних симболичких радњи, а све зарад утиска код изабраног Божјег народа о узвишености пророчке службе. Проповед пророка била је интерпретирана писменим и усменим путем, док им је живот, у већини случајева, био веома једноставан. Одевали су се скромно, носили су дуге хаљине — милот и препасивали се појасом (1Цар 19, 13. 19; Мт 3, 4). Хранили су се скромно, углавном једући храну биљног порекла (2Цар 4, 8. 42). Дакле, живели су строго моралним и узвишеним животом, и при томе усаглашавали своја дела са речима које су говорили — пророковали.<sup>5</sup>

У старозаветним књигама пророци су се различито називали: „navi“, „roe“, „hoze“, „iš ha-Elohim“. Прва два израза, као главни термини за ознаку носилаца дара пророчке службе<sup>6</sup>, коришћени су од најранијих дана јеврејске историје, па све до пророка Самуила. Реч „navi“ (נָבִי) долази од глагола *nava*, што значи: 'излити, нагрнути, навалити'. По другим тумачима, та реч потиче од корена речи *nv'*, што значи 'тражити, најавити'. Дакле, из горе поменутог можемо да закључимо да је *navi* — пророк — лице које не говори у своје име,

<sup>3</sup> Књазев, Алексеј, „Пророци“, *Теолошки њоїледи* 2–4 (1973), 87.

<sup>4</sup> Дрејн, Џон, *Увођење у Стари завет*, Слио, Београд, 2003, 29.

<sup>5</sup> Књазев, Алексеј, *н. г.*, 91.

<sup>6</sup> Томић, Илија, *Старозаветни пророци*, Православни богословски факултет „Свети Василије Острошки“, Србиње, 2006, 20.

него објављује вољу Божју и његово откривење (Изл 7, 1; 4, 15–16).<sup>7</sup> Преводиоци Септуагинте (LXX) превели су јеврејску реч *navi* грчким профῆτης. „Етимологија грчке рјечи јасна је, иако је овај назив био криво схваћен. Ријеч се састоји од глагола *phemi*, који значи 'рећи', 'говорити' и од префикса *pro*. Овај *pro* није временски (унапријед рећи, прорећи), него супститутивни (говорити мјесто некога, говорити у нечије име). Пророк је представник и изасланик који говори у име Божје. Он је представник којег је Бог позвао и послао да говори“.<sup>8</sup>

Израз „roe“ (רֹעַ) најчешће се јавља у западним семитским језицима, моавском и хананском. У јеврејској традицији, у теолошком смислу, овај израз имао би следеће значење: 'боговиђење преко људи', 'Бог види људе', 'имати виђење или визију'. Од њега је изведено више значења: *roe* (виделац), *re* (огледало), *reut* (поглед), *mar'e* (изглед, појава, гледање).<sup>9</sup> „Hoze“ (חֹזֶה) свој корен има у глаголу חָזַה ('гледати, видети'), а среће се и у арамејском језику са истим значењем. „У Старом завету израз *hoze* се сусреће 175 пута, од чега 130 пута повезан са јеврејским, а 45 пута са арамејским кореном. У јеврејском облику значења, израз у основи значи 'имати виђење, визију' али се при профаној употреби сусреће и значење 'доживети' и 'видети нешто са радошћу“.<sup>10</sup> Израз „iš ha-Elohim“ (אִישׁ הָאֱלֹהִים) 'човек Божји' јасно указује на лице које је Божји посланик. Истовремено, он се односи и на службу пророка, тако се назива и Мојсије у Пнз 33, 1, као и друге личности у Светом писму Старог завета.<sup>11</sup> „То што је терминологија тако разноврсна јасно указује на то да су се пророци међу собом разликовали, а пророковање није било јединствена друштвена и верска појава“.<sup>12</sup>

## 2. Пророчка служба

С обзиром на то да се знања о друштвеним и религијским приликама широм старог света стално увећавају, природно је упоредити старозаветне пророке са сличним појавама другде. Један од првих подорника овог приступа био је скандинавски научник Алфред Халдер. Према његовом мишљењу, пророштво је феномен који се јавља у контексту организоване религије (култ). Подробна анализа текстова из Вавилона (Старо вавилонско царство, 1894–1595. г. пре Хр.) показала је да су они разликовали два типа пророка. С једне стране то су били *Маху*, свештеници или пророци који су се специјализовали за дивље, занесено, трансом изазвано понашање. Уз њих су постојали и *Бару*, који су се специјализовали за видовњаштво, односно, њима су се постављала

<sup>7</sup> Harrington, Wilfrid, *Uvod u Stari zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987, 192–193; уп. Милутиновић, Милан, *Служба шеснаесеторице пророка*, Београд, 1910, 6; Rebić, Adalbert, *Prorok čovjek Božji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982, 8–10.

<sup>8</sup> Harrington, Wilfrid, *н. г.*, 193; уп. Rebić, Adalbert, *н. г.*, 10–11.

<sup>9</sup> Томић, Илија, *н. г.*, 18.

<sup>10</sup> *н. г.*, 17.

<sup>11</sup> *н. г.*, 20.

<sup>12</sup> Дрејн, Џон, *н. г.*, 209.

нарочита питања, на која би они одговарали бацањем коцкица, астролошким теоретисањем, или су жртвовали животиње и тумачили вољу богова на основу њихове утробе.<sup>13</sup>

Пророци нису имали ништа заједничко са врачима који су се потуцали по земљи, иако су представљали коначну сублимацију вековне традиције религијског врачарства. Разликовали су се од њих пре свега по томе што им проповедање није било професија и што нису живели од прорицања будућности. То су били мудраци, народни учитељи, друштвени и политички радници и проповедници више религијске концепције, засноване на личној моралној одговорности човека пред Богом. Исаија је био имућан земљопоседник, Амос пастир, Јеремија потомак аристократског свештеничког рода, а Језекиљ свештеник јерусалимског храма. Сви они су били уверени да им је Јехова поверио значајну верску и друштвену мисију.<sup>14</sup>

Циљ пророчког служења означио је сам Бог. То најбоље можемо видети у *Књизи пророка Језекиља* (Јез 3, 17; 33, 7). Требало је да пророци буду стражари и чувари људских душа. Они нису били зачетници духовности у јеврејском народу, већ реформатори вере која се ослањала на традицију из времена лутања по пустињи и склапања Савеза на Синају.<sup>15</sup> Народ је имао да поштује и извршава Божји закон. Требало је да Јевреји уз помоћ пророка сачувају своју праву веру и побожност и да одбаце од себе све пороке тог времена. Циљ пророштва је био да у временима тешким за јеврејски народ утврди веру и да одржи морал на високом нивоу. Такође један од циљева пророштва био је и да побуди изабрани Божји народ на кајање када би овај одступио од Бога. „Једна од главних порука пророштва јесте морал. Хананске култне активности, као што су храмовна проституција или крваве жртве, биле су осуђене. Суочени са општом корупцијом народа, пророци су проповедали покајање и претили да ће, у супротном, Бог сурово казнити своје неверне слуге“.<sup>16</sup>

Пророчко служење код Јевреја почело је за време Мојсија (Бр 11, 25; 12, 6) и трајало је све до 2. века пре Христа (1Мак 4, 46; 14, 41).<sup>17</sup> У Светом писму Новог завета такође се сусрећу пророци и пророчка служба (Дап 11, 27; 13, 11; 15, 32; 21, 20; 1Кор 11, 28–29; 14, 29). Пророци као што су Илија и Јелисеј нису нам оставили ништа у писаном облику. Пророка је било много, али само су њих шеснаесторица оставили своје књиге: Исаија, Јеремија, Језекиљ, Данило, Осија, Јоил, Амос, Авдија, Јона, Михеј, Наум, Авакум, Софонија, Агеј, Захарија и Малахија.

Сви старозаветни пророци били су богонадахнути људи. Сваки од њих је једнога дана добио Божји позив да му служи, који га је, напослетку, у

<sup>13</sup> Н. г., 209–210.

<sup>14</sup> Косидовски, Зенон, *Библијске лејенге*, СКЗ, Београд, 1993, 463; уп. Crowther, Duane S., *Prophets & Prophecies of the Old Testament*, Horizon Publishers & Distributors, Incorporated, USA, 1998, 257–260, 297–301, 434–440, 528–530.

<sup>15</sup> Голдберг, Дејвид Ц., Рејнер, Џон, *Јевреји, историја и религија*, Clio, Београд, 2003, 53.

<sup>16</sup> Елијаде, Мирча, *Водич кроз светске религије*, Народна књига, Београд, 1996, 210.

<sup>17</sup> Књазев, Алексеј, н. г., 86, 177–187.

потпуности преобразио и посветио у другог човека. Тај Божји позив је био неодољив и није се могао одбити, рушио је сваки отпор Божјег изабраника (Јер 1, 4–11). Мало је пророка о том догађају оставило своје извештаје (Ис 6, 1–13; Јер 1, 4–11; Јез 1–3; Ам 3, 8).

### 3. Божје откривење код пророка

Начини на који су пророци добијали Божје откривење били би следећи:

1. У виђењима. Пророк Исаија је имао виђење Господа како седи на престолу (Ис 6, 1–4), пророк Језекиљ је видео славу Божју (Јез 1–3), као и поље које је прекривено људским костима (Јез 37, 1–12). Пророк Јеремија је видео прут од бадема и лонац како ври (Јер 1, 1–14), као и две котарице смокава (Јер 24, 1–10). И пророк Данило је имао своја виђења (Дан 8, 2–7). Сва ова виђења, иако тајанствена по својој садржини, обично су добијала и своја објашњења. Међутим, тешко је рећи у каквом су духовном — душевном стању били пророци у току ових виђења и какве су то слике створене од стране Бога, да ли у пророковој машти или је пророк у стварним сликама сагледавао оно што му је Бог приказивао. Једно је барем сигурно, то нису биле никакве халуцинације, него стварна виђења која су на пророке оставила снажан утисак.<sup>18</sup>

2. У сновима. Бог се често јављао пророцима у сну (Бр 12, 6; Јл 3, 1; 1Сам 28, 6; Јов 4, 12–21), а посебно је интересантно сновиђење које је имао пророк Данило за време владавине цара Валтасара (Дан 7, 1–28). Такође, многи су пророци и тумачили снове које су примили од Господа (Дан 1, 17; 2, 28; 4, 5), што је био посебан дар од Бога. Ипак, Закон упозорава јеврејски народ да се чува пророка (лажних) који га свим сновима одвраћају од Бога (Пнз 13, 1–3). Јеремија је пророковао да ће бити пророка који ће „сне срца свога“ износити као „Божју реч“ (Јер 23, 15–18).<sup>19</sup>

3. У говору путем усменог саопштења. На овај начин је Бог објавио своју вољу преко Мојсија (Бр 12, 6. 8; Изл 33, 11). Пророци су веома често употребљавали изреке: „рече Господ“, „тако рече Господ“, „реч Божја дође ми“ итд. Међутим, постоје извесна места у Старом завету где се глас или реч „не изједначује са обичним гласом, који се чује обичним ушима, него га изабрани пророк чује, односно осећа у својој унутрашњости, тј. души“. То је зато што је „разним пророцима Бог различито говорио: Мојсије га је гледао, пророк Самуило слушао само глас, а пророк Јеремија осећао као глас своје савести“.<sup>20</sup>

Исто тако, веома је интересантно сазнати и како су пророци саопштавали људима Божја откривења. Један од најчешћих начина био је усмени говор онима на које се откривење и односило. Ако је то био цео народ, онда се такво пророштво читало у храму и на местима народних скупова (Јер 7, 2;

<sup>18</sup> Доментијан, *Пророчке књије Сѣарої завѣша*, Београд, 1908, 1–12.

<sup>19</sup> Томић, *Celestin, n. g.*, 322–323.

<sup>20</sup> Томић, *Илија, n. g.*, 34.

26, 1–2). Ако је вољу Божју требало саопштити неком појединцу (цару, старешини или било коме другом), онда су пророци долазили таквим људима у кућу (Јер 22, 1; 28, 13; 42, 8–10; Ос 5, 1) или су ишли на место њихове службе и тамо им откривали оно што им је заповедио Бог.<sup>21</sup>

Други начин помоћу био је да се прочита записано пророштво. Неки пут су сами пророци записивали Божје речи (Јер 36, 1–7; 27–32), а неки пут су то чинили њихови сарадници или ученици. Овако су пророци служили у време цара Озије (Јудејског), све до Немије, када је живео и радио највећи број пророка — писаца.<sup>22</sup>

Трећи начин на који су пророци интерпретирали Божју вољу било је то што су своја пророштва саопштавали народу користећи се извесним символичким поступцима, тј. путем симболизације одређених пророштава. У Старом завету постоје многобројни примери који потврђују ову тврдњу; рецимо, код пророка Исаије, који исписује велику књигу или хода го и до с Јерусалимским улицама наговештавајући скори пропаст Мисира и Етиопије (Ис 8, 1–3; 20, 2–4), затим, код пророка Јеремије, који раздија нов суд од глине и тиме најављује скоро разарање Јерусалима (Јер 19, 10–11) или случај записан у Књизи пророка Осије, који узима жену блудницу да би показао гнусно идолопоклонство јеврејског народа (Ос 1, 2–9). Овакав вид саопштавања воље Божје и предсказивања шта ће се десити у надлазећем времену веома се ретко употребљавао и увек је за њим следило усмено објашњење, ради отклањања сваке сумње или погрешног разумевања.

#### 4. Дворски и лажни пророци

Осим „службених“ пророка, који нису добијали од Бога неки посебан привилегијски статус и послање (Ам 7, 10–16), а који су имали велики ауторитет у јеврејском народу (1Сам 10; 2Сам 28, 6),<sup>23</sup> постојали су и дворски пророци, тј. пророци који су били у служби цара. Они су га, најчешће, пратили, саветовали и молили се Богу за њега. Цар их је често питао за савет и они су имали велики углед и утицај на двору. „Међународне догађаје свога доба пророци су тумачили као дело самога Бога, чији им се делокруг сада чинио големо ширим од оног што се некад замишљало. Били су убеђени да дојанско биће које славе, у суштини је господар историје, чак и ако би се догодило да не посредује зарад спасавања безверног Израиља, чак и ако би Израиљ снашле патње у

<sup>21</sup> Књазев, Алексеј, *н. г.*, 87.

<sup>22</sup> Томић, Илија, *н. г.*, 51–52.

<sup>23</sup> Временом се у старозаветном Израиљу формирао пророчки сталож, који је заједно са свештенством и царем био вођа Израиља. У његовом саставу су се налазили „пророчки синови“, тј. пророчка братства, која су живела у својим заједницама поред јеврејских свештеништа и која су развијала религиозну и националну свест у народу. Ова удружења посебно су била актуелна за време пророка Самуила, Илије и Јелисеја. Они су истовремено били и браниоци јакхвизма, борбене вође против различитих многобожачких култова (Harrington, Wilfrid, *н. г.*, 195; Милутиновић, Милан, *н. г.*, 16).

догађајима што су се претећи назирали на међународном видикy, а у којима су, или иза којих су пророци видели 'дан Јахвеов' — дан одмазде и пропасти".<sup>24</sup>

Такође, јеврејски народ је имао сазнање и за постојање лажних пророка. Назив „лажни пророк“ не налазимо у јеврејској Библији (МТ); он се сусреће у грчком преводу Старог завета у Септуагинти (*Septuaginta*, скраћено *LXX*): *pseudoprophetes* (примера ради: код пророка у Јеремије од 48 пута, колико се *navi* спомиње, 16 пута је преведено са *pseudoprophetes*). Овим именом су означени они пророци који нису прави, истинити Божји гласници. По јеврејској Библији сви су они *navi*, јер припадају пророчком сталежу и говоре у име Божје. Лажни пророци су били општа супротност правим, истинским пророцима. Они су били опасност за веру у јеврејском народу. Зато их Божји пророци настоје разоткрити и упозорити народ на њихово постојање и деловање (Јер 14, 14–15; Јез 13, 1–16). Већ у Петој књизи Мојсијевој говори се о лажним пророцима (Пнз 18, 20). У појединим тренуцима историјског пута јеврејског народа они су ипак успели да буду уз цара и да га прате (1Цар 22). Говоре у име Божје, иако их Бог не шаље (Јер 14, 15; 23, 32; 29, 9; Јез 13, 6). Проричу лаж, баве се преваром, износе „лажне утваре и гатања и ништавило и превару срца својега“ (Јер 14, 14). Њихово владање је подло, лажу, неверни су (Соф 3, 4), проричу за новац (Мих 3, 5. 11), служе се различитим недозвољеним средствима да би стекли наклоност цара и народа (1Цар 22, 13; Ис 30, 10), одају се прељуди (Јер 23, 14; 29, 23), склони су разврату и пијанству (Ис 28, 7), једноставно речено, варају и презиру име Божје (Јер 23, 27).<sup>25</sup>

Према томе, за разлику од лажних, прави пророци нису правили никакве компромисе, нису угађали ни цару ни народу, говорили су само истину и због тога су, неки од њих били гоњени, затварани, шибани и убијани. Пророк у Старом завету је знак противљења царевима и народу. „На страницама Библије налазимо описе бројних сукоба између пророка и краљева. Неки су настајали због реакције краљева против пророчанских опомена и упозорења, против пријетња пропашћу у коју ће земљу и саму краљевску кућу увалити самовоља и неправедна употреба врховне власти“.<sup>26</sup> Идеје пророка биле су веома револуционарне. У проповедима тих мудраца религија више није била комунална институција, већ је постала лична ствар свакога човека. По њиховим схватањима, Господ не гледа на спољашње форме култа и ритуала, већ тражи моралну чистоту, поштење, праведност и доброту. Старозаветни пророк је усамљен и одбачен, и то врло често и од својих најближих, али он ипак доноси истинско спасење, радост и срећу јер је весник великог и живог Бога. „Ти духовни предводници, проповедници, надахнути визионари и велики песници изражавали су све што је у јеврејском народу било највредније. Њихови морални идеали, верске концепције и позивања

<sup>24</sup> Линг, Тревор, *Историја религије истока и запада*, СКЗ, Београд, 1992, 67.

<sup>25</sup> Књазев, Алексеј, *н. г.*, 96–99; Harrington, Wilfrid, *н. г.*, 199–200; Томић, Илија, *н. г.*, 49–51.

<sup>26</sup> Paret, Luigi, *Stari svijet*, Naprijed, Zagreb, 1967, 284.

на друштвену правду, извршили су непролазни утицај на европску културу два следеће миленијума.<sup>27</sup>

Такође, осим горе поменуте категоризације старозаветних пророка, постојала је још једна група пророка, који су се називали — пророци писци. Први период њиховог деловања обухвата размак од неких 50 година, тј. од 750. до 700. године пре Христа. За то време актуелна су пророштва пророка Амоса, Осије, Исаије и Михеја. Други период пророка писаца, од 650. до 587, обухвата делатност пророка Наума, Авакума и Софонија. Трећи период временски се поклапа са периодом вавилонског ропства. У њему своје писане трагове остављају пророци Јеремија, Језекиљ и Девтеро-Исаија.<sup>28</sup>

### 5. Инспирација (богонадахнутост) у пророчкој служби

Сваки од старозаветних пророка примио је позив (призив) од Бога да буде гласник и тумач његове воље. Сваки од њих је доживео лични сусрет са Богом. Пророк Амос у својој Књизи каже: „Кад Господ рече, ко неће пророковати“ (Ам 3, 8). Пророк Јеремија се умара и одбесхрабрује видећи да мора најављивати само несрећу народу кога воли, па би хтео пригушити реч Божју у свом срцу: „И рекох: нећу га више помињати, нити ћу више говорити у име његово; али би у срцу мом као огањ разгорио, затворен у костима мојим, и уморих се задржавајући га, и не могах више“ (Јер 20, 9). Пророчанство нису само пророкове речи, то су и његова дела, па чак и његов живот. Осијина же-нидба има симболичку вредност (Ос 1–3). Језекиљ је учинио пуно подухвата који су имали одређену пророчку вредност (Јез 4, 3; 12, 6. 11; 24, 24).

Веома је важан и однос између пророка и речи Божје, јер је пророк човек који непосредно и искуствено доживљава Бога, те се осећа „присиљеним“ говорити оно за шта сигурно верује да је Божја реч. Већина старозаветних пророка своје пророштво почиње речима: „Овако говор Господ“. Ова изрека не укључује сваки пут директну Божју вољу. Честим понављањем она постаје заправо знак звања које се развија. Пророков сусрет са Богом про-жео је његов ум и дух тако да стварност посматра са Божјег становништва.

Израз *инспирација* (богонадахнутост) не постоји у Светом писму. У Старом завету се само на неким местима најављује и претпоставља богонадахнутост писца пророчких редова (Изл 24, 4–5; 34, 27; Јер 30, 2–3; 36, 2). Међутим, спомиње се Дух Господњи, који почива на свим харизматичним вођама старозаветног Израиља. Примера ради: Дух Божји силази и остаје на Мојсију (Бр 11, 17–25), на Исусу Навину (Пнз 34, 9), цару Саулу (1Сам 16, 14), цару Давиду (1Сам 16, 13; 2Сам 23, 2). Такође, он је на пророцима Илији (2Цар 2, 9) и Јелисеју (2Цар 2, 15), судијама (Суд 6, 34; 13, 25; 14, 6–19; 15, 14), покреће пророчко одушевљење и екстазу (Бр 11, 24–30; 1Сам 10, 5–13; 19, 20–24), даје

<sup>27</sup> Косидовски, Зенон, *н. г.*, 465.

<sup>28</sup> Томић, Илија, *н. г.*, 52.



способност појединим личностима да чине чуда (1Цар 17, 14; 2Цар 2, 15; 4, 1–44) и да тумаче снове (Пост 40, 8; 41, 16–38; Дан 4, 8; 5, 11; 6, 3).<sup>29</sup>

У Новом завету се старозаветне књиге често цитирају као реч Божја (Мт 22, 31; 26, 54; Мк 7, 3–13; Лк 24, 44–45; Јн 10, 34–35). Апостол Петар каже да је Дух Свети говорио кроз Давидова уста (Дап 1, 16; 4, 25), а апостол Павле је исто то рекао за пророка Исаију (Дап 28, 25). „Прва Црква приписивала је Светом Писму дожански ауторитет (Рм 3, 2; 1Кор 14, 21; Јевр 3, 7; 10, 15 и др)“.<sup>30</sup> Међутим, постоје два класична текста која говоре о обиму и природи догонадахнутости Светог писма Старог завета (2Тим 3, 16 и 2Пт 1, 21). У првом апостол Павле каже: „Све је Писмо догонадахнуто“ (2Тим 3, 16); у другом апостол Петар пише: „Јер никада пророштво не настаде човечјом вољом, него покретани Духом Светим говорише свети Божји људи“ (2Пт 1, 21).

## 6. Порука спасења код старозаветних пророка — монотеизам, завет, месијанизам

Пророци у Старом завету заузимају средишњу улогу у домостроју спасења изабраног народа. „Јеврејска вера се из основног веровања у једног Бога, творца свега на овом свету, развијала постепено“.<sup>31</sup> Старозаветни пророци су је само још више продубили и продоховили, а сваки од њих је, за време своје пророчке службе, утиснуо свој лични печат. Међутим, ипак имају нешто заједничко, нешто дубље и битније што нам помаже да схватимо њихове разлике и наизглед супротности, а то је: чисти, етички монотеизам, који се темељи на синајском завету, и месијанска идеја, као основни појмови у њиховој поруци спасења.<sup>32</sup>

*Монотеизам:* Битна ставка у служби сваког старозаветног пророка јесте монотеизам. То је средиште и камен темељац сваке пророчке поуке. Пророци монотеизам нису пронашли у народу, који је увек био склон политеизму, још мање код суседних народа, који су сви редом били поштоваоци многобожачких култова.<sup>33</sup> Нису до њега дошли ни неким философским путем. Они нису измислили Бога. Бога нико никада није измислио. Он постоји одувек, независно од људи и њиховог мишљења. Он се људима објавио. Зато је за старозаветне пророке Бог жива особа, особа са којом се може разговарати, којој се можеш обратити за помоћ, а не неки апстрактни појам као што је био за грчке философе или данас за неке „савремене“ мислиоце.

<sup>29</sup> Милин, Драган, *Увод у Светио писмо Старог завета*, Београд, 1991, 53–54; Harrington, Wilfrid, *Uvod u Bibliju*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991, 44.

<sup>30</sup> Harrington, Wilfrid, *н. г.*, 44.

<sup>31</sup> Verber, Eugen, *Uvod u jevrejsku veru*, Narodna knjiga, Beograd, 2002, 7.

<sup>32</sup> Tomić, Celestin, *н. г.*, 333.

<sup>33</sup> Јеврејски народ је био упућен да живи у некој врсти изолације. Ту изолацију од других народа чинили су закони, обичаји и заповести Божје по којима је живео. Из тих разлога није се могао „сјединити“ са другим народима у једно национално тело, тако да се стиче утисак да је старозаветни Израил био несоцијалан.

Пророци се о Богу изражавају антропоморфистички, што је супротно од апстрактног философског закључивања. Своју веру темеље на „вери отаца“. Желе бити чувари вере у једнога Бога који је говорио Авраму, Исаку и Јакову, који се јавио Мојсију и свему народу речима: „Чуј, Израилу: Господ је Бог наш једини Господ“ (Пнз 6, 4), „Немој имати других Богова уза ме“ (Изл 20, 3).<sup>34</sup> Ово сведочење је за пророке било темељ старозаветне вере у Јахвеа. Зато су они то, у разним облицима, и наговештавали јеврејском народу и на томе инсистирали у својим обраћањима. За њих постоји само један Бог, Јахве: најјачи, највећи, најмудрији Бог, који управља светом, веком и човеком.<sup>35</sup>

У старосавезној науци у последњих двадесетак година води се интензивна дебата око настанка и домета монотеизма. Класична теорија о настанку дидблијског монотеизма — најбоље репрезентована тезом Gerharda von Rada — да се старосавезни монотеизам темељи на првој заповести, данас се све више доводи у питање; односно већина савремених дидблиста потпуно је одбацује. За ово су посебно заслужна новија археолошка открића, која указују на јаке монолатријске елементе у религији пред-егзилских Израилаца. Очигледно је да је развојни пут дидблијског монотеизма био знатно дужи и компликованији него што се то раније мислило. Међутим, и поред те чињенице временом се у свести старосавезних теолога искристалисала идеја монотеизма. Постоји један Бог — Бог Израилов, сви остали су само пуки идоли.<sup>36</sup>

*Завет:* Целокупна пророчка порука утемељена је на завету (савезу). Реч пророка јесте „реч завета“, коју је Бог упутио свом народу (Јер 11, 2. 6). Идеја завета протеже се кроз целу историју спасења, од Ноја до завета на гори Синај. Иако нигде изричито не говоре о завету, ипак, то је средишња тема пророчког проповедања. Израил је изабрани Божји народ, и то је посебно наглашено у Поновљеним законима (Пнз 4, 37; 7, 6). Бог у овом случају није само заштитник и чувар завета, него и његов судеоник.

Бог обећава Авраму и његовим потомцима богату земљу Ханан, где „тече мед и млеко“ (Пост 15, 18; Изл 6, 4; 1Дн 16, 17; Пс 105, 10–11). Међутим, срж склопљеног завета између Бога и јеврејског народа чини завет на Синају (Изл 19–20) и, једним делом, Натаново пророштво (2Сам 7, 8–16; Пс 89; 1Дн 17). Са Мојсијем и настанком израиљског народа Божји је план попримио конкретнији облик. Синајски Савез је био врхунац снажног Божјег плана и захвата. Он је потврдио Израилеву месијанску наду и усмерио Израилеве очи у будућност.

Пророци су сматрани за даровите, харизматичне људе чија је вера дубоко прожета идејом завета. Сам Бог у неколико случајева наглашава завет као битни елемент у односу између њега и изабраног народа (Јер 11, 2. 6). Тај однос је, у ствари, лични однос, што подразумева да насупрот једној личности у потпуној слободи стоји друга личност — Бог и човек стоје један наспрам

<sup>34</sup> Tomić, Celestin, *н. г.*, 334.

<sup>35</sup> Rebić, Adalbert, *н. г.*, 132.

<sup>36</sup> Кубат, Родољуб, *Анђеоској Годињи у Старом савезу*, Београд, 2004, 331.

другог.<sup>37</sup> У суштини, верски живот израиљског народа почео је синајским заветом, који је заснован на изричито моралистичком сагледавању Бога. Због тога су старозаветни пророци били веома блиско повезани са овим идеалом и његовим прослављањем у контексту богослужења. Нема сумње да се идеја завета налази у сржи старозаветне вере.<sup>38</sup>

Када говоримо о Савезу, мислимо на следеће: реакцију у виду народне послушности, проистеклу из њиховог искуства благодати Божје. У историјском смислу то искуство било је врло драматично приказано збивањима око Израеласка и онога што је потом уследило, а ово је главна тема, порука многих највећих пророка. Прослављало се и приликом великих верских празника који су обележили напредак у Израиловом верском животу. Неки научници су у прошлости, без сумње, преувеличавали улогу пророка у богослужењима, али свакако да има смисла у њима видети чуваре вере засноване на Савезу. То објашњава због чега су говорили очекујући да ће их народ саслушати, јер су га позивали да се врати својим духовним коренима.<sup>39</sup>

Дакле, завет је дело љубави и слободе Божје. Бог је слободно на Синају склопио завет са Израиљем. Круна тог завета је Декалог, исписан на две плоче, у два примерка, као документ завета, који је похрањен у ковчегу завета. Темељ и обавеза овога завета су и саме речи Божје: „Ја сам Господ Бог твој... Немој имати других Богова уза ме“ (Изл 20, 2–3). Бог ће кроз целу историју јеврејског народа остати веран том завету. Он ће касније склопити један нови завет са Израиљем, који неће бити уписан на каменим плочама, већ у срцима изабраног Божјег народа, као и свих других народа.

*Месијанизам:* Једна од средишњих перспектива пророка, кроз коју гледају будућност, јесте месијанизам. Међутим, истина је да код старозаветних пророка нема тако много текстова у којима би се пророковало о Месији,<sup>40</sup> а ипак је идеја месијанизма као таква — као, уосталом, и за сав стари Израиљ — од необичне важности за пророке. Пророчки месијанизам морамо нужно сагледати у оквиру целокупне пророчке поруке, посебно у оквиру њихове есхатологије. Идеја месијанизма извире из пророчке концепције есхатологије, из њиховог виђења будућности, о задњим данима историје.<sup>41</sup>

У Старом завету често се спомиње помазивање царева као један од услова ступања на израиљски престо (Суд 9, 8; 1Сам 9, 16; 10, 1; 15, 1; 16, 3. 15–16; 2Сам 2, 4; 12, 7; 1Цар 1, 34–35; 5, 1; 2Цар 9, 3–12; 11, 12; 23, 30).<sup>42</sup> „Цар је сту-

<sup>37</sup> Кубат, Родољуб, *н. г.*, 316.

<sup>38</sup> Уп. Књазев, Алексеј, *н. г.*, 105–106.

<sup>39</sup> Дрејн, Џон, *н. г.*, 213.

<sup>40</sup> Ова реч није имала значење које данас има хришћанској теологији. Изворно *месија* (*mashchiah*, *Meschicha* — арамејски) јесте помазаник, на грчком Χριστός. Само име долази од обреда помазања цара приликом устоличења, и постаје символ царске власти као жезал или круна (Harrington, Wilfrid, *Uvod u Stari zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987, 252; McKenzie, *Biblijska teologija Starog i Novog zavjeta*, Zagreb, 1980, 211).

<sup>41</sup> Rebić, Adalbert, *н. г.*, 137.

<sup>42</sup> Још за време судија јеврејски народ је сам себи поставио цара, али је Бог одбацио такву могућност јер је у томе гледао противљење „царству Божјем на земљи“ (Суд 9, 22–23). Тек

пао у потпуну власт миропомазањем, које је над њим вршио велики свештеник (првосвештеник), док му је пророчко помазање само показивало да има право на царство тј. да је Божји изабраник“. <sup>43</sup> Такође, цар је својим ступањем на престо постајао апсолутни владар, али је тај апсолутизам био ограничен божанским законом и опоменама пророка. Његова дужност и обавеза била је да се придржава синајског закона и у том контексту цар је био подложен закону. Дакле, „у Израелу не бијаху посебни закони за велике, а посебни за мале (2Цар 23, 3). Зато у том погледу краљева власт у Израелу ипак није била апсолутна“. <sup>44</sup>

Када је реч о старозаветном свештенству, ниједан библијски текст пре вавилонског ропства не говори о помазивању свештеника. <sup>45</sup> Свештенички углед добијао је све више на свом значају након сужањства. У то време није било цара и неког владара, па је велики свештеник (првосвештеник) управљао земљом. <sup>46</sup> Он је у то време био „месија“, као што је пре њега то био цар. <sup>47</sup> Што се старозаветних пророка тиче, они такође нису били помазивани, мада у 1Цар 19, 16 пророк Илија добија заповест од Бога да помаже Јелисеја за пророка. Ово се објашњава у 2Цар 2, 9, где Јелисеј моли Илију да „буду два дела духа твојега у мене“. Наравно, то је само метафоричко помазивање, и оно се као такво изричито спомиње и код пророка Исаије у Ис 61, 1.

---

је за време пророка Самуила, племенским старешинама пошло за руком да изабере цара. Пророк Самуило то није одобравао јер је у томе видео удар на теократију. Ипак, на крају је морао да попусти, и то по нарочитом наређењу Божјем. Цар је изабран коцком, и на тај начин сам је Бог учествовао у избору Саула за цара (1Сам 8, 7; 9, 16; 10, 19).

<sup>43</sup> Глумац, Душан, *Библијска археологија*, Богословски факултет у Београду и Академија Св. Василија Острошког у Србињу, Београд–Србиње, 1999, 173.

<sup>44</sup> Rebić, Adalbert, *Biblijske starine*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992, 154.

<sup>45</sup> Свештеник је могао постати само Аронов потомак. То се морало доказивати родословним таблицама, које су се веома пажљиво водиле. Ко није могао да докаже да је из племена Левијева, односно из породице Аронове, није му се могла дозволити никаква свештеничка функција (Нем 7, 64). Но, ни то није било довољно да се буде Аронов потомак, већ се морало бити и без било какве телесне или душевне мане, као и других недостатака (Лев 21, 10; 13, 18; Јез 44, 13).

<sup>46</sup> На челу целокупног јеврејског свештенства био је „врховни свештеник“, „велики свештеник“ — првосвештеник. У њему је била пуноћа свештенства, он је био посредник између Бога и народа и једини је могао ући у светињу над светињама. Први првосвештеник је био Арон, којег је наследио његов син Елеазар, и после њега је та служба остала наследна, а вршио ју је обично прворођени син. Једном посвећени првосвештеник није се могао до смрти разрешити те дужности. Он је једини имао право да неког миропомаже за цара изабраног Божјег народа.

<sup>47</sup> У Лев 4, 16. 35 говори се о помазаним свештеницима, но при том се мисли да су ти одељци касније унесени и да припадају периоду после ропства (Harrington, Wilfrid, *н. г.*, 252). После вавилонског ропства, првосвештеник је наследио царско помазање и на неки начин постао центар месијанског ишчекивања. Пророк Захарија у Зах 4, 8 и 6, 12 даје Зоровавељу назив „клица“ (изданак) што можемо упоредити са Ис 4, 2; Јер 23, 5; 33, 15. Код пророка Данила у Дан 9, 25–26 исто тако се говори о првосвештенику као помазанику Божјем.

У научним круговима било је мишљења да је месијанизам у Израиљу настао под утицајем суседних народа.<sup>48</sup> Међутим, код старозаветних Јевреја цар је био само посредник између Бога и народа. Јеврејски народ не познаје институцију цара — Бога, свештеника, спаситеља, нити обреде пролећног буђења природе, као у Вавилону и Ханану. Зато можемо рећи да се идеја о Месији појавила у Израиљу и да је повезана са заветом, са избором, са Божјим обећањима, и да су све то изворни елементи у јеврејској историји и религији.<sup>49</sup> „Наде Израиља, које су се односиле на царство Божје и долазак Месије, развиле су се у току његове националне историје, према законима једнога прогреса непрекидног, једне еволуције лагане, али све више и више детерминисане. Предмет осветљаваше се постепено. Због тога Месијанска Идеја дуго времена остала је конфузна у духу овог народа, јер није био у стању да процени ризницу благослова, која у себи садржаваху античка пророштва, обећања. Патријархално доба, јесте доба прве инкубације Месијанске Идеје, која, остајући увек иста, проткива се кроз цео историјски живот Израиља од Едена до Христа“.<sup>50</sup>

Дакле, на основу свега поменутог, можемо закључити да постоје три провлађујућа облика месијанизма:

1. Царски месијанизам, у којем старозаветни пророци на темељу Божјег завета са Давидовом кућом (2Сам 7, 16) виде Месију као цара (Ам 9, 11; Ос 3, 5; Јер 30, 8–9; Јез 34, 23). Као и Давид, Месија ће се родити у Витлејему (Мих 5, 2). Своју ће власт проширити над целим светом (Ис 11, 10; Зах 9, 10). Његово ће царство бити царство мира (Ис 9, 5; 11, 6–8) и праведности (Ис 9, 6; 11, 6).<sup>51</sup>

2. Пророчки месијанизам: Месија ће бити велики пророк (Пнз 18, 15), који ће истовремено бити и човек речи, човек Духа (Ис 42, 1), праведан (Ис 53, 9–11), пун вере (Ис 42, 4), обновитељ Израиља (Ис 49, 5–6), који ће као Божји слуга бити жртвован и тако остварити спасење и откуп свију (Ис 52, 12–13). У Девтеро-Исаији, Израил је често називан слугом Господњим. Међутим, постоје само четири одломка где овај назив има посебно значење (Ис 42, 1–4; 49, 1–6; 50, 4–9; 52, 13–53, 12).<sup>52</sup>

<sup>48</sup> На Старом истоку била је распрострањена идеја о цару као отеловљењу Бога и доносиоцу спасења, као што имамо у идеологији краља у Египту. Примера ради: Александар Велики је од својих поданика, нарочито у Египту, био сматран божанством. Његови наследници Селевкиди и Птолемаиди самовољно су себи приписивали божански наслов, а сенатским декретом Јулије Цезар је након смрти (45. пре Христа), био проглашен једним од божанских заштитиника државе. У Вавилону цар је био представник божанства, који је у новогодишњем обреду осигуравао благослов и благостање у новој години.

<sup>49</sup> McKenzie, *Biblijska teologija Starog i Novog zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980, 211.

<sup>50</sup> Радовановић, (Тихон) Тихомир, *Еволуција месијанске идеје у Сјџаром завейу с одбиром на модерну кријику*, Народна мисао, Београд, 1925, 17.

<sup>51</sup> Уп. Tomić, *Celestin*, n. g., 339.

<sup>52</sup> Постављајући питање ко је слуга Господњи, већина библијских егзегета сматра да је то синоним за месију, који ће у свом месијанском деловању имати двоструку улогу: националну и универзалну. У његовој личности ће се Бог прославити (Ис 49, 3), он ће довести натраг Јакова (Ис 49, 5–6) и поучити Израил (Ис 50, 4–9). У другом случају, месија ће као

3. Апокалиптички месијанизам: Ова врста месијанизма посебно је заступљена код пророка Данила, чија је књига једно апокалиптичко дело. Наиме, након ропства, у старозаветној догословској мисли развија се идеја о „Сину човечјем“, који долази „на облацима“, одозго, који је тајанствена особа, која ће успоставити коначно есхатолошко царство, а оно захвата не само човечанство, него свеукупну створену твар (Дан 7, 13–14).<sup>53</sup>

„У Јеврејској библији израз „Син Човечији“ коришћен је двојачко. Најчешће, он на просто означава људско биће, као биће различито од Бога. У том контексту обично служи да истакне слабост и сиромаштво обичних смртника насупрот Божје силе и власти (Бр 23, 19; Јов 25, 6; Пс 8, 4; 146, 3; Ис 51, 12). Бог би повремено могао назвати неког од пророка 'сином човечијим', да би истакао разлику између пророка и крајњег извора њихове поруке (Јез 2, 1; Дан 8, 17).“<sup>54</sup> Међутим, овај израз има сасвим друго значење у Дан 7, 13–14. У овом одељку Књиге пророка Данила „Сину човечјем“ даје се власт, слава и царство да му служе сви народи, племена и језици. Власт његова је власт вечна, која неће проћи и царство се његово неће расути.<sup>55</sup> Овде је он представљен као анђелолико — боголико биће.

Дакле, лик месије је код старозаветних пророка веома сложен. Месија је цар — победник, слуга Божји, потомак Давидов, Син човечији и Емануил.<sup>56</sup> Некада се сматра да је човек, а некада се поистовећује са самим Богом. Сви ови различити појмови, супротни на први поглед, сабрани су и усклађени у једној Личности — Христу, који је потомак Давидов, цар мира, који је понизан и јаше на магарету (Зах 9, 9), који је слуга Божји, а опет у исто време и Емануил и Син човечји, који долази на облацима.<sup>57</sup>

---

стрпљиви и понизни слуга (Ис 50, 6; 53, 7) својим трпљењем и смрћу испунити Божји план који се састоји у оправдавању грешника и свих народа (Ис 53, 8. 11–12). Слуга Господњи ће поседовати унутрашња својства каква су имали пророци Мојсије и Јеремија. Каснија размишљања на ову тему, као и религиозна искуства пророка Језекиље и Јеремије, довела су до закључака да будући Месија неће бити месија — цар, већ Месија — пророк (Harrington, Wilfrid, *н. г.*, 265).

<sup>53</sup> Tomić, Celestin, *н. г.*, 339.

<sup>54</sup> Дрејн, Џон, *Увођење у Нови завет*, Слио, Београд, 2004, 78.

<sup>55</sup> У Светом писму Новог завета, Господ сам себе назива „Синем човечјим“ (Мт 10, 23; 13, 41; 16, 13; 19, 28; 24, 27. 37; Мк 2, 10. 28; 8, 38; 13, 26; 14, 62; 10, 45; Лк 17, 30; 18, 8; 21, 36; 22, 69; Јн 3, 13; 6, 53; 8, 28; 12, 23. 34; 13, 31), што само потврђује месијанско и есхатолошко значење овог назива.

<sup>56</sup> Код Јевреја израз „Син човечји“ никад није постао неки распрострањени назив са којим би се означавао месијански наслов, али је вероватно у неким затвореним круговима месија био очекиван као „Син човечји“ (Harrington, Wilfrid, *н. г.*, 269).

<sup>57</sup> Опширнији приказ старозаветног месијанизма видети код: Младеновић, Горан, *Месијанска идеја у књизи пророка Исаије*, Београд, 2006, 27–39.

### Извори:

- Библија*, Стари завјет превео Ђура Даничић, Нови завјет превео Вук Стеф. Караџић, Британско и инострано библијско друштво, Београд, 1991.
- Светио Писмо*, Нови Завјет, Свети Архиепископски Синод СПЦ, Сарајево, 1990.
- Jeruzalemska Biblija, Stari zavjet iz Biblije Kršćanske sadašnjosti*, Zagreb, 1993; *Novi zavjet u prevodu Bonaventure Dude i Jerka Fućaka, Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 1985; *uvodi i komentari iz La Bible de Jérusalem, Les Édition du Cerf*, Paris 1987, novo, pregledano i prošireno izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.
- Biblia Hebraica Stuttgartensia (BHS)*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1994.
- Septuaginta* (hg. A. Rahlfs), Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1979.

### Литература:

- ANET (The Ancient Near East in Texts to the Old Testament)*, by B. Prichard, Princeton University Press, New Jersey, 1969.
- Verber, Eugen, *Uvod u jevrejsku veru*, Narodna knjiga, Beograd, 2002.
- Gerhard, von Rad, *Theologie des Alten Testaments*, I–II, München, 1968.
- Глумац, Душан, *Библијска археологија*, Богословски факултет у Београду и Академија Св. Василија Острошког у Србињу, Београд–Србиње, 1999.
- Голдберг, Дејвид, Рејнер, Џон, *Јевреји, историја и религија*, Clio, Београд, 2003.
- Brown, R. E. и др., *Biblijska teologija Starog i Novog zavjeta*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980.
- Доментијан, *Пророчке књије Сџарої завейџа*, Београд, 1908.
- Дрејн, Џон, *Увођење у Сџари завейџ*, Clio, Београд, 2003.
- Дрејн, Џон, *Увођење у Нови завейџ*, Clio, Београд, 2004.
- Елијаде, Мирча, *Водич кроз светџске религије*, Народна књига, Београд, 1996.
- Јанковић, Владета, *Мџџови и лејенде — јудаизам, хришћансџво, ислам*, Српска књижеван задруга, Београд, 2002.
- Књазев, Алексеј, „Пророци“, *Теолошки џоїледи 2–4* (1973).
- Косидовски, Зенон, *Библијске лејенде*, СКЗ, Београд, 1993.
- Кубат, Родољуб, *Анђеос Госџоѓњи у Сџаром савезу*, Београд, 2004.
- Линг, Тревор, *Исџорија религије исџока и зайага*, СКЗ, Београд, 1992.
- Милин, Драган, *Увод у Светио џисмо Сџарої завейџа*, Београд, 1991.
- Милутиновић, Милан, *Служба шеснаесџорице џророка*, Београд, 1910.
- Младеновић, Горан, *Месијанска идеја у књизи џророка Исаије*, Београд, 2006.
- Pareti, Luigi, *Stari svijet*, Naprijed, Zagreb, 1967.
- Радовановић, (Тихон) Тихомир, *Еволуција месијанске идеје у Сџаром завейџу с обзиром на модерну крџику*, Народна мисао, Београд, 1925.

- Rebić, Adalbert, *Prorok čovjek Božji*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1982.
- Rebić, Adalbert, *Biblijske starine*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992.
- Tomić, Celestin, *Poruka spasenja Svetog pisma Starog zavjeta*, Provincijalat franjevaca konventualaca, Zagreb, 1983.
- Томић, Илија, *Старозавешни пророци*, Православни богословски факултет „Свети Василије Острошки“, Србиње, 2006.
- Harrington, Wilfrid, *Uvod u Stari zavjet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1987.
- Harrington, Wilfrid, *Uvod u Bibliju*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991.
- Herrmann, Siegfried, *Die prophetischen Heilserwartungen im Alten Testament*, Stuttgart, 1965.
- Crowther, Duane, *Prophets & Prophecies of the Old Testament*, Horizon Publishers & Distributors, Incorporated, USA, 1998.



---

Goran Mladenović

High School "Svetozar Miletić", Novi Sad

## The Old Testament Prophets and Their Prophecy

Introducing this topic in his work, the author has given a short review of the role and importance of the prophets and their service in Israel of the Old Testament. Hereby, the immense role that the prophets used to have in maintaining the national consciousness has been specifically emphasized, not only being the announcers of God's thoughtful acts, but also being the active participants in all social aspects of the Jewish people.

Forthwith, the ways the prophets used to live have been described and also the concept of the word prophet has been explained etymologically. In the next chapter, the goals and the tasks of the prophetic service determined by God have been described.

Furthermore, the ways the prophets used to come to God's revelation, either in their visions, or in their dreams, or by their speech via oral announcement, have been given and shortly described. Likewise, the ways the prophets used to announce the God's revelations to their people they lived with, (either by speech or by reading of the written prophecy, or by symbolizations), have also been described.

Also, some reference has been made both on the court prophets and the fake ones; what impact they had on social and political life of the Jewish people of those times. In additional chapter, the prophetic service inspired by God has been elaborated.

In the end, the basic notions, given in the salvation message by the Old Testament prophets (monotheism, the Testament and messianism), have been described. There is a special emphasis on messianism being one of the central perspectives the prophets used to take in order to foresee the future of Israel. It has been made a distinction among three streams of messianism which appears in theological contemplation of the Old Testament Jewish people (the divine, the prophetic and the apocalyptic messianism).

**Key words:** Old Testament, prophets, prophecy, God, revelation, inspiration, salvation, monotheism, Testament, messianism.